

PROBLÉMY POSKYTOVANIA ŠTÁTNEJ PODPORY PODNIKOM V SR

Helena Ondrúšková^{*)}

ABSTRAKT

Štát prostredníctvom svojich nástrojov reguluje podmienky na trhu a tým ovplyvňuje jednotlivé trhové subjekty. Jedným z týchto nástrojov je podpora podnikania. Podpora je poskytovaná podnikom formou daňových prázdnin, podporných programov a pod. Výstupom článku sú identifikované problémy poskytovania štátnej podpory podnikom a popis navrhovaných riešení problémov podpory podnikania.

Kľúčové slová:

problémy štátnej podpora podnikania, riziko zániku konkurencie, riziko odlivu zahraničných investorov

ABSTRACT

The state regulates conditions on market through its tools and it influences subjects of market. One of these tools is support business. Support is provided enterprises through tax credits, financial and others programs for support business and etc. The output of the article are identified the problems of providing state support to enterprises and description of the proposed solutions to the problems of business support.

Key word:

problems state's support business, risk eliminate competitive, risk transfer foreign investors

1 ÚVOD

Podpora zo strany štátu je poskytovaná veľkým podnikom najmä zahraničným investorom, nakoľko výrazne zvyšujú zamestnanosť v regióne. Avšak na druhej strane

^{*)}Ing. Helena Ondrúšková, Katedra krízového manažmentu, Fakulta špeciálneho inžinierstva ZU, Ul. 1. mája 32, 010 26 Žilina, 041/ 513 6720, email: helena.ondruskova@fsi.uniza.sk

sú podporované aj malé a stredné podniky, pretože sú dôležitou súčasťou hospodárstva SR. V článku sú uvedené rôzne druhy (formy) štátnej podpory podnikom, ktorá môže byť priama alebo nepriama, teda prostredníctvom rôznych agentúr a programov.

Podľa Horvátovej je definícia štátnej podpory podnikania uvedená ako podpora, ktorá je financovaná z verejných zdrojov a pomoc malým a stredným podnikom je forma podpory čerpaná zo štátneho rozpočtu, pričom nemôže narušiť hospodársku súťaž.

Pri výbere jednotlivých podnikov, ktorým poskytnúť najmä finančnú podporu treba uvažovať s určitými problémami. Problémy sa odlišujú podľa veľkosti a typu podniku. V tomto článku sú uvedené vybrané druhy podpory a problémy vyplývajúce zo štátnej podpory.

2 POSKYTOVANIE ŠTÁTNEJ PODPORY ZAHRANIČNÝM INVESTOROM

Jednou z možností vytvárania vhodných podmienok pre vstup zahraničných investorov na Slovensko je poskytovanie štátnej podpory. Finančné prostriedky na štátnu podporu sú čerpané zo štátneho rozpočtu. Štátny rozpočet je schválený formou zákona každoročne. Ministerstvo Hospodárstva SR v rámci svojho rozpočtu vyčlenilo v roku 2011 viac ako 287 mil. € a v roku 2012 viac ako 179 mil. €. Celková suma podpory na rozvoj priemyslu a podnikania zahŕňa nielen rôzne formy finančnej podpory, ale aj náklady na poradenstvo, vzdelávanie, administráciu agentúr (SARIO, SBA) s pod. Teda suma pokrýva podporu všetkým podnikom (MSP aj veľkým), ktoré tvoria aj stimuly poskytované najmä zahraničným investorom a prostriedky na podporu podnikania malých a stredných podnikoch.

Podnikom sú poskytované rôzne daňové úľavy alebo investičné stimuly. Napríklad koncom roka 2013 spoločnosti Continental Matadar Rubber, s.r.o. v Púchove poskytol štát stimul vo výške 19,9 mil. € s podmienkou vytvorenia 600 pracovných miest a preinvestovania 240 mil. €. Tieto pracovné miesta musia byť udržané minimálne 5 rokov [1].

Podpora zahraničným investorom je často poskytovaná prostredníctvom daňových úľav, ktoré boli v roku 2011 a roku 2012 poskytnuté podnikom ako Continental Matador Rubber, s.r.o., Púchov, Kia Motors Slovakia, s.r.o., Žilina, Samsung Electronics Slovakia, s.r.o., Galanta, U.S. Steel Košice, s.r.o., Košice. Tabuľka 1 znázorňuje sumu hodnôt daňových úľav a ekonomických ukazovateľov vo vybraných spoločnostiach v SR v rokoch 2011 – 2012, ktoré výrazne ovplyvňujú ekonomickú situáciu na Slovensku. Informácie ohľadom daňových úľav som čerpala z výročných správ jednotlivých spoločností za daný rok a ostatné údaje sú uvedené podľa časopisu Trend.

Pri prepočte daňových úľav na počet zamestnancov vybraných spoločností (podľa tabuľky 1) sa sumy pohybujú v rozpätí od 152 € do 4 780 € na jedno pracovné

miesto v podniku. Celková suma poskytnutých daňových úľav vybraným podnikom pre rok 2011 bola 14,952 mil. € a 25,895 mil. € pre rok 2012. Najvyššia suma daňovej úľavy bola poskytnutá v roku 2012 právnickej osobe Continental Matador Rubber a to 12,127 mil. €.

Tabuľka 1 Hodnoty daňových úľav a ekonomických ukazovateľov vo vybraných spoločnostiach v SR v rokoch 2011 – 2012. (Podľa: Trend 44/2013)

Spoločnosť	Daňová úľava (v tis. eur)		Zisk pred zdanením (v tis. eur)		Priemerný počet zamestnancov		Pridaná hodnota (v tis. eur)	
	2011	2012	2011	2012	2011	2012	2011	2012
Continental Matador Rubber, s.r.o.	2 453	12 127	39 085	95 572	2 175	2 537	108 333	186 890
Kia Motors Slovakia, s.r.o.	2 711	8 124	68 631	155 462	3 158	3 739	358 884	477 474
Samsung Electronics Slovakia, s.r.o.	1 633	1 981	164 872	101 783	2 183	1 913	290 567	202 658
U.S. Steel Košice, s.r.o.	6 117	1 651	-24 765	27 664	11 095	10 850	387 354	389 889
Spolu	14925	25895	249834	382493	20622	21051	114149	1258923

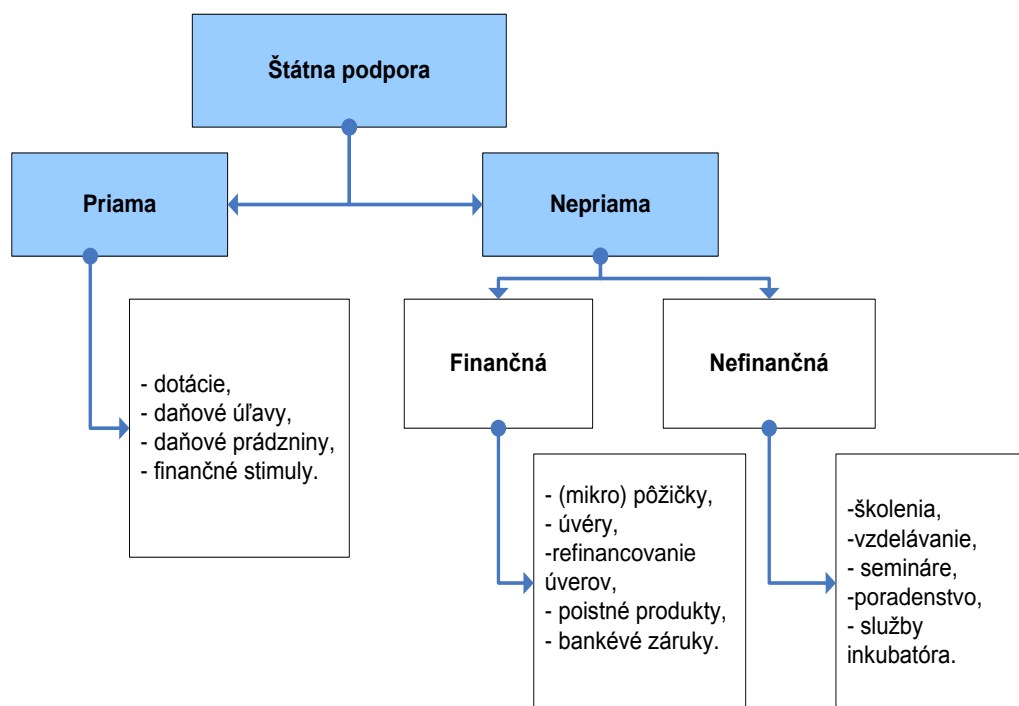
Daňové úľavy, finančné stimuly a iné formy podpory sú výhodné nie iba pre veľké podniky, ale napomáhajú rozvoju a udržaniu sa na trhu aj malým a stredným podnikom.

3 ŠTÁTNA PODPORA MALÉHO A STREDNÉHO PODNIKANIA

Štátna podpora podnikania môže byť poskytovaná priamo alebo nepriamo prostredníctvom agentúr, inštitúcií a rôznych programov. Obrázok 1 znázorňuje formy štátnej podpory podnikania. V súčasnosti aj viaceré bankové inštitúcie ponúkajú bankové a poisťné produkty pre podnikateľov a pre malé a stredné podniky (napr. Slovenská sporiteľňa, Tatra banka, Eximbanka). Tieto produkty nezahŕňame do štátnej podpory, pretože finančné prostriedky nie sú čerpané zo štátneho rozpočtu a bankové inštitúcie sledujú v prvom rade svoje vlastné zisky.

Malé a stredné podniky (MSP) zvyšujú konkurenciu na trhu, sú pružnejšie, prinášajú inovácie na trhu, zamestnávajú ľudí i v menej rozvinutých regiónoch. Na podporu rozvoja MSP existujú viaceré agentúry a programy. Medzi najznámejšiu agentúru patrí Národná agentúra pre rozvoj malého a stredného podnikania, ktorá sa pretransformovala na Slovak Business agency (SBA). Ďalšími významnými agentúrami sú SARIO – Slovenská agentúra pre rozvoj investícií a obchodu,

Slovenská živnostenská komora, Slovenská poľnohospodárska a potravinárska komora a Združenie podnikateľov SR a ďalšie.

Obrázok 1 Štruktúra druhov a foriem štátnej podpory
(Zdroj: autor)

MSP sú podporované finančnou formou nenávratných dotácií, zvýhodnených pôžičiek a pod. Ale sú im poskytované aj rôzne formy nefinančnej podpory ako napríklad poradenstvo pre rodinné podnikanie, špecifické podporné programy (školenie, vzdelávanie, poradenstvo), fondy vybraných inštitúcií (určené na podporu zahraničného obchodu, financovanie exportu) a aktivity na podporu výchovy k „sebapresadeniu“ sa a na odstránenie subjektívnych prekážok podniku.

SBA poskytuje okrem iného pôžičky do 50 tisíc € s dobou splatnosti 6 mesiacov až štyri roky. Úrok pri tejto pôžičke je fixný počas celej doby splácania a odvíja sa podľa Európskej centrálnej banky čo v súčasnosti predstavuje úrok od 1,26 % po 9,16 %.

Medzi služby agentúry SARIA patrí poskytovanie informácií, zabezpečenie prezentácie, sprostredkovanie ponuky slovenských výrobkov do zahraničia, konzultácie a vzdelávanie v danej oblasti.

Rôzne bankové inštitúcie ponúkajú podnikateľom zvýhodnené bankové a poisťné produkty. Exportno – importná banka, teda Eximbanka podporuje vývoz MSP prostredníctvom priamych úverov, refinančných úverov, záručných a poisťných produktov (poistenie pohľadávok, komerčných a politických rizík).

Účelom Európskeho investičného fondu (EIF) je poskytovanie pomoci malým podnikom. Zameriava sa najmä na nové podniky a podniky s technológiami. Fond ručí za MSP, preberá záruky ale neposkytuje pôžičky. Pôsobí v členských krajinách EÚ, v Turecku, na Islande, v Lichtenštejnsku a v Nórsku. EIF prostredníctvom iniciatívy JEREME poskytne finančné nástroje cez regionálne a štátne agentúry pre MSP. Finančnými nástrojmi sú záruky, protizáruky, záruky s vlastným kapitálom, sekuritizácie, (mikro-) pôžičky, fondov spájajúcich podnikateľských anjelov a fondov na prenos technológií.

Slovenská záručná a rozvojová banka poskytuje rôzne bankové produkty ako úvery, záruky a vklady. Produkty sú v rozmedzí medzi 3 000€ až 340 000 € poskytované maximálne na 7 rokov.

Fond fondov zhotoví ponuku s podmienkami na financovanie, čerpanie finančných prostriedkov a spätný predaj. Táto ponuka je vytvorená po schválení investičného návrhu investičným výborom. Za posúdenie je účtovaný poplatok 166 €.

Úrad práce sociálnych vecí a rodiny poskytuje príspevok na samostatnú zárobkovú činnosť, ktorá má rôznu výšku v závislosti od kraja pôsobenia podnikateľa a miery nezamestnanosti v danej oblasti. V bratislavskom kraji je pre rok 2014 suma najviac do výšky 2 714,10 €, pre ostatné kraje s priemernou mierou evidovanej nezamestnanosti menšou ako je celoslovenský priemer maximálna suma 3 256,92 €. Najvyššiu možnú dotáciu poskytujú úrady do 4 342,56€, ak je v kraji priemerná miera evidovanej nezamestnanosti vyššia ako celoslovenský priemer.

Tabuľka 2 Celková suma vyčlenených finančných prostriedkov zo štátneho rozpočtu (Podľa Ústredie práce sociálnych vecí a rodiny SR)

Rok	Celková suma dotácií [€]
2011	2 083 135
2012	2 122 300
2013	6 477 906
2014	6 184 909

MSP sú alebo môžu sa z nich stať rodinné firmy, ktoré pretrvávajú viaceré generácie. Nakoľko podnikatelia chcú podnikat' v tuzemsku, teda na Slovensku.

4 PROBLÉMY ŠTÁTNEJ PODPORY

Problémy štátnej podpory na podnikanie vznikajú najmä pri prerozdeľovaní finančných prostriedkov jednotlivým podnikom. V praxi sa vyskytujú podniky, ktorým je poskytovaná štátna pomoc pravidelne (každým rokom). Existujú aj podniky (najmä MSP), ktoré po skončení poskytovania dotácie zanikajú, teda niektoré podniky sú podporované a je predlžovaná doba ich životnosti na trhu umelo. Tieto podniky sa nedokážu udržať na trhu, nemajú dostatočný dopyt po výrobkoch alebo službách

(prípadne je trh presýtený). Dôsledkom a významným problémom je vytvorená nerovnováha na trhu, nakoľko nie sú rovnaké podmienky trhu pre všetky podniky (trhové subjekty), prípadne môže byť zdrojom rizík prehlbovanie rozdielov medzi podnikmi. Štátna podpora vybraných podnikov môže mať vplyv na vznik rizika, zánik konkurencie. Podporovaný podnik je schopný znížiť trhovú cenu na úroveň, ktorej podniky nebudú môcť konkurovať. V trhových podmienkach sa zníži dopyt po výrobkoch a službách konkurencie. Vzniká tu riziko likvidácie konkurencie. Dôsledkom, čoho zvýhodnený podnik získava monopolné postavenie.

Ďalší problém je prerozdelenie peňažných prostriedkov, keď o štátnej podpore nerozhodujú ekonómovia, ale politici (prípadne úradníci). Pri prerozdeľovaní prostriedkov môže vzniknúť riziko korupcie a klientelizmu.

Na druhej strane jednotlivé trhové subjekty nie sú dostatočne informované o možnostiach podpory. Podnikatelia (najmä MSP) sú zaťažení zložitou projektov a administratívnymi postupmi. V prípade, že si dajú projekt vypracovať inému subjektu, znášajú aj finančné zaťaženie. Preto by bolo vhodné, aby agentúry a poradenské centrá informovali ich o možnostiach a postupoch daných žiadostí a projektov.

Problémy poskytovania štátnej podpory u MSP vznikajú najmä pri posudzovaní podnikateľského plánu podniku, ktorý žiada o poskytnutie dotácie, resp. inej formy podpory. Je náročné hodnotiť jednotlivé podnikateľské plány, podnikatelia nemajú vždy potrebné skúsenosti so spracovávaním potrebnej dokumentácie. Najmä v novovznikajúcich malých podnikoch nemajú majitelia a manažéri potrebné skúsenosti s vedením a riadením spoločnosti. U novovzniknutých MSP je vysoké riziko nedostatočne spracovaného podnikateľského plánu, nevhodnej organizácie, zlého odhadu trhovej príležitosti, neopodstatneného očakávania rýchlych ziskov, platobnej neschopnosti a pod.

V objeme a rozdelení celkových dotácií a sumy daňových úľav sú značné rozdiely. Spoločnostiam, ktoré vytvárajú stovky pracovných miest, sú poskytované miliónové daňové úľavy, preto je treba vyžadovať pevnejšie záruky pre ich efektívne a účelné využívanie. Investori pri výbere krajiny, v ktorej chcú rozvíjať svoje aktivity, sa rozhodujú podľa ceny práce, daňovej politiky štátu, rozvinutej infraštruktúry, rozmiestnenie obchodných partnerov, celkovému podnikateľskému prostrediu a pod. Je preto treba rátať s tým, že mnohé novovytvorené pracovné miesta sú vytvárané dočasne, nakoľko zahraniční investori môžu po určitej dobe zmeniť miesto prevádzky podniku. Spoločnosti zotrávajú na danom mieste len určitú a pre nich výhodnú dobu. To má za následok vznik rizika odlivu zahraničných investorov zo Slovenska do inej krajiny.

5 NÁVRHY

Jednotlivé agentúry by mohli poskytovať pomoc najmä malým a stredným podnikom pri analýze trhu a vyhľadávaní príležitostí, pri spracovávaní žiadostí o poskytnutie jednotlivých foriem pomoci. Pravidelne informovať o možnostiach s predstihom pred termínmi. V súčasnosti sú informácie uvedené len na internetových portáloch. Preto by som navrhovala posielat' e-mailom alebo poštou informácie podľa určitých kritérií a podľa výberu podnikateľa. Jedným z kritérií by napr. mohol byť taký predmet podnikania podnikateľa, ktorý je potrebný alebo perspektívny v danom regióne alebo v danej ekonomickej činnosti. Ďalšou možnosťou informovania by mohli byť permanentne aktualizované informačné tabule na príslušných úradoch (klientskych centrách).

Rezervy sú v súčasnosti agentúr so vzdelávacími inštitúciami, najmä so strednými a vysokými školami ekonomickeho a manažérskeho zamerania pri organizovaní školení, seminárov, workshopov, prezentácií. Nakoľko by sa rozšírili možnosti pre začínajúcich podnikateľov v rôznych regiónoch Slovenska. Zvýšila by sa kvalifikačná úroveň podnikateľov a manažérov MSP v oblasti plánovania, vedenia, organizácie a kontroly.

Štátne dotácie by sa poskytovali viacerým právnickým osobám. A nie len vybraným a každoročne. I keď treba brať do úvahy viaceré faktory. Pri podpore formou daňových prázdnin dohodnúť v podmienkach minimálny počet rokov pôsobenia v tuzemsku. V súčasnosti je poskytovaná daňová úľava na vopred dohodnuté obdobie s možnosťou predĺženia. Autorka článku navrhuje poskytnúť daňové úľavy s podmienkou zotrvania v tuzemsku dlhšie časové obdobie ako je poskytovaná daňová úľava. Ak právnická osoba (zahraničný investor) nesplní danú podmienku bude povinný vrátiť časť alebo celú sumu poskytnutých daňových úľav. Prípadne dohodnúť v podmienkach okrem počtu vytvorenia pracovných miest, prípadne sumy investície aj iné požiadavky zo strany štátu. Ako napr. spoluúčasť financovania rozvoja regiónu, dobudovanie infraštruktúry a pod.

Trhový mechanizmus by mal fungovať samostatne bez zásahov rôzneho charakteru. Preto jedným z riešení problémov štátnej podpory je neposkytovať ju. Predíde sa tým zvýhodňovaniu vybraných podnikov.

6 ZÁVER

Pri schvaľovaní štátneho rozpočtu nie je jednoduché určiť konkrétnu sumu financií na podporu podnikania. Ešte väčším problémom je vybrať konkrétne podnikateľské subjekty, ktoré budú zvýhodnené na trhu. Pri veľkých podnikoch je podpora výhodná pre SR len z krátkodobého aspektu.

Podpora MSP hodnotí autorka článku ako rizikové, ale práve podpora týchto trhových subjektov je veľmi dôležitým prvkom zlepšenia ekonomickej situácie v SR

z dlhodobého hľadiska. Nakoľko MSP pri celkovom počte zvyšujú mieru zamestnanosti nielen v regióne (zamestnávajú aj v oblastiach s vysokou mierou nezamestnanosti), zvyšujú konkurenciu na trhu, prinášajú inovácie a zvyšujú HDP Slovenska.

LITERATÚRA

- [1] FABUŠ, M. – HUDÁKOVÁ, M.: Malé a stredné podnikanie na Slovensku. In: Ekonomické, politické a právne otázky medzinárodných vzťahov v roku 2010. Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie doktorantov konanej 10.6. 2010. Bratislava: Ekonóm, 2010. s. 47 – 53. ISBN 978-80-225-3034-7.
- [2] DOTÁCIE, 2014. Hospodárenie a Financie. [online]. Dostupné na: <http://www.minv.sk/?dotacie-1>
- [3] Hlavné bariéry podnikateľského prostredia v Slovenskej republike. Združenie podnikateľov Slovenska. [online]. Dostupné na: http://www.zps.webdirect.sk/userfiles/file/Problemy%20podnikatelskeho%20prostredia/hlavne_bariery_podnikatelskeho_prostredia_v_sr.pdf
- [4] Horvátová, L. a kol.: Aspekty efektívnej podpory malých a stredných podnikov. Fakulta prevádzky, ekonomiky a spojov, ŽU: Žilina.
- [5] KUŠNÍROVÁ, M. 2014. Slováci dostanú rekordnú investíciu. [online]. In *HNonline*.2014. Dostupné na: <http://finweb.hnonline.sk/slovaci-dostanu-rekordnu-investiciu-607197>
- [6] Maltoň, I., Orgoňová, V., Garafa, R., : TREND TOP 2013: TREND 44/2013. ISSN 1335-0684-44.
- [7] Podpora zefektívnenia získavania pomoci zo štátneho rozpočtu pre malé a stredné podniky v podmienkach SR. AKO – Alternatíva. Komunikácia. Občania. [online]. Dostupné na: http://alternativa.sk/uploads/tx_clanok/Majkova_PB.pdf
- [8] Príspevok na samostatnú zárobkovú činnosť - §49, 2014. Ústredie práce sociálnych vecí a rodiny. [online]. Dostupné na: http://www.upsvar.sk/sluzby-zamestnanosti/nastroje-aktivnych-opatreni-trhu-prace/prispevky-pre-obcana/prispevok-na-samostatnu-zarobkovu-cinnost-49.html?page_id=13191

Článok recenzovali dvaja nezávislí recenzenti.